

МЕТОДИЧКА ДЕЛАТНОСТ ЈОВАНА ЉУШТАНОВИЋА

Айспиракѝ: Циљ овог истраживања је да на примеру изабраних научних радова укаже на неколико запажених аспеката из области Методике наставе, којом се Јован Љуштановић бавио. Прва међу њима јесте савременост истраживачких метода које је примењивао радећи као предавач на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду. Нагласак је стављен на подстицање сценског стваралаштва у раду с децом применом драмског метода у Методизи предшколског образовања. Интересовање истраживача је усмерено и на развој говора применом методе причања бајки или шаљивих прича, као и на курсеве које је професор Љуштановић држао из ове области. Други аспект јесте његова методичка делатност на писању уџбеника (читанки, радних свезака и радних листова), као и новинама које је уносио у тај сегмент свога рада. Коначно, значајно методичко послање којим се професор Јован Љуштановић бавио било је и стручно усавршавање васпитача и наставника, оличено у акредитованим семинарима на теме: *Књижевност за децу у децјем врѝићу* – увод у истраживачку пустоловину и *Причам ти бајку* – курс за стручно усавршавање наставника. Потоњи је организовао Завод за издавање уџбеника поводом читанке за пети разред *Пејаво деѝињство*, чији је аутор био Јован Љуштановић и која је намењена деци која слушају предмет Српски као нематерњи језик.

Кључне речи: Методика наставе, драмски метод, сценско стваралаштво, развој говора, бајке, приче о животињама, загонетке.

Готово неостварива намера овог истраживања јесте да осветли пребогату методичку делатност блаженопочившег Јована Љуштановића, професора Високе школе струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду. Реч је о једном од ретких људи који се без остатка предавао ономе што је радио и обављао своју делатност знајући да је у питању мисија с јасно постављеним циљем: унапредити Методику наставе у врѝићима и

што боље обучити студенте, будуће васпитаче, којима поверавамо наш млади нараштај. Преко стручног усавршавања вршио је значајан утицај и на обликовање слободне личности предшколаца као и на развој њихове креативности. Јован Љуштановић је веровао у Соломонову мудрост да нема ништа боље за човека него да се радује ономе што ради и чини добро за живота свога, те је, стога, увек био окружен студентима и младим професорима који су знали где се налази извор струковног знања и умења и где ће увек чути речи подршке и пронаћи могућност стручног развоја и напредовања. Вођен Соломоновом мудрошћу, непрекидно је надрастао професоре из исте струке, био добар пример човека у успону који је враћао достојанство својој професији. Владета Јеротић у есеју *Јаковљеве лесџе*, посвећеном сну старозаветног праоца, који симболизује живот као тежњу ка савршенству, размишља о померању граница живота, што се може применити и на професора Љуштановића: „Просветљеном човеку у успону, а успон је схваћен као духовни напредак, више није битно да ли ће у овом животу стићи близу врха који је недостижан јер за њега смрт више не постоји” (Јеротић 2009: 77–81).

У нашем осврту на професорову професионалну оријентацију трудимо се да осветлимо сва три њена главна аспекта, користећи се при томе појединим његовим делима. Када је у питању први аспект, треба рећи да је Јован Љуштановић као професор на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду држао следеће методичке курсеве на основним студијама: Књижевност за децу, Методика развоја говора и Методичка пракса развоја говора, док је на Специјалистичким студијама његов курс Подстицање сценског стваралаштва изазивао велико интересовање и одобравање. Стога ћемо посебну пажњу посветити двама професоровим радовима који су настали у контексту наведених тема. Први рад, објављен у *Сцени* 2014, бр. 1/2, часопису за позоришну уметност, насловљен је „Вртић као позориште”, а други је настао као допринос Трећој међународној научној конференцији у оквиру Методичких дана исте године с заједничком темом: *Компјетенције васпитача за друштво знања* и који се чита као развијање и гранање горе поменуте теме. Допринос компетенцијама васпитача дао је Јован Љуштановић и у коауторству с Миленом Зорић написавши управо поменут научни рад под називом „Драматизација књижевног текста у вртићу – дечја индивидуализација и социјализација”. Почетна теза рада „Вртић као позориште” јесте веома инспиративна будући да гласи да начин самоизражавања и комуникације предшколца заправо подсећа на језик позоришта. Наиме, мисли и осећања детета исказани су или праћени покретом јер се мало дете не задовољава говором па му је потребно да игром изрази мишљење, да симболизује идеје помоћу покрета или предмета, да ствари представља имитацијом, цртежом или конструкцијом, наглашава аутор позивајући се на Жана Пијежеа и његову

Психологију интелекције. Говорна и физичка радња се непрестано прожимају у свету предшколског детета, речју, дете и друге опажа на основу њихове појаве и онога што чине, на начин сличан ономе како публика у позоришту доживљава ликове на сцени. Љуштановић, надаље, констатује да је нешто од природе дечје симболичке игре садржано у антрополошкој основи позоришта јер она има фиктивне ликове које тумаче деца, има сценографију и реквизите, а има и прави драмски сукоб. Још је Бранислав Нушић, присећа се аутор, који се иначе зналачки бавио делом нашег великана, указао на подударност у начину на који се твори илузија дечје игре и илузија позоришта. Заправо, он је наглашавао то да је илузија дечје игре спонтанија и аутентичнија, зато што је искренија и што лакше савладава јаз између мимезиса и лудуса, између приказаног и оне дивне лажи садржане у начину креативног представљања. Љуштановић даље наглашава да је игра својеврстан начин дететовог мишљења и исказивања односа према свету, јер управо кроз игру дете живи и креативно се изражава. У симболичкој активности детета може се препознати немоћ да интелектуално савлада стварност која га окружује. Дечја игра је творење илузије које не значи губитак односа према стварности, већ, напротив, она тај однос изражава. Осим тога, контакт васпитача с децом у вртићу врши се неретко невербално, језиком игре која постаје театрализација, нека врста прапозоришта. Тим поступком васпитачице и васпитачи у вртићу објашњавају значење непознатих речи и појмова, као што је, наводи аутор пример, реч *досадно*, приближена преко језика покрета и телесне експресије. Тако се богата култура говора и појмовно мишљење код најмлађих. Аутор потом цитира Конфучијеву свевременску мисао: „Реци ми, заборавићу. Покажи ми, запамтићу. Укључи ме, разумећу”, којом илуструје значај драмског метода који унапређује васпитно-образовни рад у вртићу. Васпитач усмерава и организује дечју енергију, коментарише Љуштановић, с намером да оствари социјални смисао живота и рада, а у свему томе му највише помаже језик дечје игре.

„Драматизација књижевног текста у вртићу сложен је процес који се тиче низа културних, социјалних и психолошких аспеката који су у вези с развојем предшколског детета.” Деца воле бајке, приче о животињама, алегоријске приче о свом животу или реалистичке приче о односу деце и одраслих. За најмлађе је граница између игралишта и гледалишта условна, они у инсценацијама у вртићу препознају симболичку игру у коју хоће да се укључе. Васпитач отуд често комбинује драматуршку анализу текста с радом на његовој инсценацији с децом, наглашава аутор. Циљ покушаја драматизације у вртићу је комплексно разумевање и доживљавање текста. Том пригодном васпитач подстиче потребу за игром и играњем изазвану дечјим доживљајем текста и дечје представе, налази се пред изазовом да и сâм проба улоге и драмске ситуације. Васпитач, наглашава Љуштановић, има

сложен задатак будући да треба да подстиче дечју потребу за самоизражавањем, да помогне детету да свет око себе преобрази у социјално отворен систем. Акцент се ставља, применом методе драматизације, на партнерску игру којом се подржава дечји развој. Констатујући да се у вртићу реализују заокружене представе као целовите драматизације или мозаичне приредбе чији су делови облици драматизације или сценске игре, аутор закључује да се применом драмске методе предшколци психолошки, социјално и естетски конституишу као позоришна публика коју највише привлачи луткарско позориште, која реагује на виђено и гласом и покретом и сама постајући део чудесног света који се на позорници дешава.

О значају приче и причања у животу предшколског детета Љуштановић пише у раду „Драматизација књижевног текста у вртићу”, примећујући да су деца склона симболичкој игри која спонтано изражава измаштани свет. Драматизација књижевног текста у вртићу обједињује потребу за причом и игром, пружа могућност да се дете самоизрази, партнерска игра упућује дете на другог и доприноси његовој социјализацији. Јован Љуштановић је на неким примерима из наставне праксе илустровао учешће васпитача и деце у креативним процесима драматизације. Потреба коришћења поменуте методе у вртићу проиходи из дечје потребе за причом и игром, наглашава аутор, јер у животу предшколца посебно место заузима фикција симболичке игре. У вртићу се образује социјални и културни феномен који амерички теоретичар Стенли Фиш, промишљајући проблем у вези с књижевношћу, назива интерпретативном заједницом. Васпитач нуди деци песме, приче и слике као различите облике сценске игре. Он отуд треба да разуме децу и дели дечји однос према уметничким творевинама, као и да буде водитељ и активни учесник, играч. Љуштановић наглашава да већина књижевних текстова који се нуде предшколцима садржи драматичну причу, драмски сукоб и дијалог да би на тај начин била пријемљива предшколцима. Почетак рада на драматизацији јесте, несумњиво, интерпретација и драматуршка анализа текста. Свет у акцији близак је деци предшколског узраста и она су способна да уоче драмски сукоб и препознају драмску ситуацију. Разговор с децом о драмским одликама текста је основа драматизације а може прерасти у неку врсту пробе. Из свега произлази даљи рад на подели улога и организацији простора.

Истраживање процеса драматизације у вртићу проведено је за време полагања Методичке праксе студената Високе школе струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду, којом приликом је вршено и опсежно истраживање. Анализиране су активности у пет вртића Предшколске установе „Радосно детињство” у Новом Саду, од фебруара до априла 2014, при чему је начињен и анализиран корпус од 20 видео-снимака. У оквиру рада на тексту коришћен је познати и непознати текст и вршена је драматуршка анализа текста двеју бајки – *Три њрасејта* и *Црвенкаја*.

Рад студената дао је позитивне ефекте на плану индивидуализације, социјализације и еманципације деце, закључак је датог методичког истраживања.

На овом месту морамо се осврнути и на Љуштановићев текст из исте области – „Језик драме и позоришта и драмско васпитање”, објављен у *Норми, часопису за теорију и праксу васпитања и образовања*. Почетна теза истраживања јесте да се језик драме и позоришта може описати као сложен семиотички полисистем. Рад, међутим, указује на нека противречја између таквог полисистема и образовања васпитача и учитеља код нас и отвара мноштво питања о месту драмског васпитања у нашем образовном систему. Нека од могућих питања јесу: како образовни систем препознаје драму и позориште као аутономан уметнички систем, како га вреднује и како га користи за своје непосредне, прагматичне циљеве? Тражећи одговоре на та питања, не смемо сметнути с ума чињеницу да се савремена васпитно-образовна пракса односи према језику драме и позоришта на два начина: као према делу општег естетског и културног искуства, али и, све чешће, као према основи за метод уз чију помоћ се остварују различити васпитно-образовни циљеви који нису непосредно везани за драму и позориште. Рад стога проблематизује сличности и разлике између ова два приступа и покушава да размотри могућност њихове синтезе.

Други аспект Љуштановићевог доприноса Методици наставе – бављење стручним усавршавањем васпитача и наставника – одвијао се у оквиру акредитованих курсева. Онај под називом Књижевност за децу у дечјем вртићу – увод у истраживачку пустиловину, осмишљен је у циљу унапређивања компетенција наставника у области планирања и реализације наставе оријентисане на подизање нивоа методичких знања релевантних за циљеве и исходе предмета. Поред тога, циљ му је и унапређивање способности васпитача да заједно с децом интерпретирају књижевно дело као сложен и отворен семиотички систем повезан с културом, традицијом, природом и савременим социјалним животом детета, чиме се подстиче дечја истраживачка радозналост.

Тим предавача, предвођен професором Љуштановићем, током курса оспособљавао је васпитаче за: 1) истраживање језика књижевног дела и откривање могућности за фонолошке, морфолошке и семантичке истраживачке активности; 2) с децом заједничко проналажење слојева књижевног дела повезаних с фолклорном традицијом и историјом и на њему заснивање истраживачке активности; 3) с децом заједничко откривање у књижевном делу слика социјалних односа важних за децу; 4) препознавање односа према природи датих у књижевним делима и њихово коришћење као подстицаја за истраживачке активности; 5) планирање истраживачких пројеката у вртићу на основу различитих искустава у тумачењу књижевног дела.

Књижевност у дечјем вртићу – критеријуми избора и могућности коришћења пак јесте курс стручног оспособљавања васпитача за разноврстан избор и креативну интерпретацију књижевних дела која могу допринети подстицању раног учења, развоју говора, социјализације, ширењу културног видокруга и разумевању мултикултуралности деце предшколског узраста. У оквиру курса је вршено проширивање, иновирање и освежавање избора књижевних дела за рад у вртићу. Васпитачи су упознати с неким мање познатим традиционалним и савременим књижевним делима која се могу користити у вртићу, као и критеријумима за избор тих књижевних дела. Важан сегмент рада на курсу било је проширивање увида у традиционалну културу и разумевање система вредности на којима она почива. Вршено је упознавање васпитача с темама, жанровима и поетским могућностима савремене књижевности за децу. Васпитачи су подстицани да коришћењем књижевности за децу врше индивидуализацију и социјализацију деце и родитеља, те комуникације и развоја говора преко различитих облика креативности кроз језичке игре.

Трећи аспект Љуштановићеве професионалне оријентације, ништа мање битан од претходна два, јесте рад на уџбеницима. С пуним правом можемо рећи да и он представља висок домет и потврду способности методичара којим се ретко ко може подичити. Методику наставе српског језика и књижевности засновали су оглашени стручњаци за књижевност и језик: Богдан Поповић, Александар Белић, Драгиша Живковић. Као људи широких интересовања за развој науке којом су се бавили, нису могли заобићи питања наставе језика и књижевности и рад на уџбеницима, те не треба да чуди да се таквим научницима својим прегалаштвом прикључио и Јован Љуштановић. При томе долазе до изражаја како научне тако и стручне компетенције које је он потврдио својим ауторским радом на два читанкама – *Пејаво дейињсџво: чиџанка за срџски као немаџерњи језик за 5. разред основне школе*, [приредио] Јован Љуштановић, Београд: Завод за издавање уџбеника, 2010. и *У срџу знања: чиџанка за друџи разред основне школе*, [приредили] Јован Љуштановић, Зорица Рацић, Београд: БИГЗ школство, 2019. и *Радна свеска за друџи разред*. По чему су, дакле, ови уџбеници особени у односу на осталу методичку литературу? Пре свега по чињеници да се у њима јасно уочава тежња да ученик, вођен зналачки осмишљеном методичком апаратуром, буде истинско средиште наставе. Избор текстова је вредност за себе, будући да упућује на изванредног познаваоца књижевности за децу с умећем тематског повезивања у целине. При томе је, што се неретко превиђа приликом састављања читанки, при избору текстова испоштован принцип примерености узрасту, те тежња да се оствари корелација и интеграција како у оквиру предмета (књижевност и језик) тако и између различитих наставних предмета. Аутор посебну пажњу поклања језику, образлаже значења непознатих речи из текста помоћу познатих, које

потом уводи у употребу у новом контексту и тако шири лексичко знање и утврђује језичке компетенције ученика. Љуштановић на модеран начин приступа књижевном делу преко пажљиво осмишљене методичке апаратуре која подстиче ученике да размишљају и закључују и охрабрује их да износе своје ставове о ономе што су прочитали. Методичка апаратура у читанкама помаже наставницима и учитељима да мотивишу ученике за рад на тексту, охрабрује их на слободно коментарисање и мишљење и, што је најважније, помаже развијању читалачких компетенција.

И овако кратак осврт на научни опус и професионална интересовања Јована Љуштановића довољан је да потврди оно у шта су се могли уверити сви који су га познавали: професор је био човек великих духовних замаха, а све што је радио имало је обједињујуће начело – љубав за децу и бригу за њихов развој. Поред разнородне методичке делатности, која обухвата ба-вљење књижевношћу за децу и изналажење нових наставних метода које афирмишу учење кроз игру, бавио се и стручним усавршавањем васпитача и наставника те писањем модерних уџбеника који су велика помоћ како ученицима тако и наставницима при тумачењу књижевног текста. Подсећао је родитеље, васпитаче и наставнике да треба деци да причају бајке верујући да су оне уско повезане с историјом културе нашег народа. Држао је надахнута предавања, па су га из тог разлога студенти звали Мали Принц, по јунаку Егзиперијевог романа који је уредио свемир као рајску башту и указивао да човек само срцем добро види, при чему је важно животно начело непрестано превазилазити себе у свему што чинимо.

Литература

Љуштановић, Зорић (2013): Јован Љуштановић, Милена Зорић, О холистичком приступу настави књижевности за децу у образовању васпитача, *Зборник радова Високе школе сџруковних сџудија за образовање васџиџача у Пиройу*, 66–78.

Љуштановић (2014): Јован Љуштановић, Вртић као позориште, *Сцена: часойис за џозоришну умеџносџ*, 50/1–2, 26–33.

Љуштановић, Зорић (2015): Јован Љуштановић, Милена Зорић, Драматизација књижевног текста у вртићу – дечја индивидуализација и социјализација, *Комџеџенције васџиџача за друшџиво знања: џемаџски зборник, Трећа међународна научно-сџручна конференција Меџодички дани 2014*, 388–394.

Љуштановић (2018): Јован Љуштановић, Језик драме и позоришта и драмско васпитање, *Норма, часойис за џеорију и џраксу васџиџања и образовања*, 2018/2, 141–152.

Љуштановић, Зорић (2018): Јован Љуштановић, Милена Зорић, Загонетка у дечјем вртићу – од погађања до одгонетања, *Међународни научни скуџ „Језик, кулџура, образовање”*, Ужице: Педагошки факултет, 137–144.

Љуштановић, Зорић (2019): Jovan Ljuštanović, Milena Zorić, (Samo)refleksija studenata Visoke škole za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu – potraga za modelom, u: *Módszerek És Teóriák A X. Tantárgy-Pedagógiai Nemzetközi Tudományos Konferencia Idegennyelvű Előadásai* (Szerkesztette Bordás Sándor) [*Methods And Theories Conference Proceedings In Languages Other Than Hungarian Of The X International Conference Of Teaching Methodology*] (Edited By Sándor Bordás), Baja: Eötvös József Főiskolai Kiadó, 271–278.

Љуштановић (2010): Јован Љуштановић (прир.), *Педагогeињство: сри-ски као немајтерњи језик, чиианка за 5. разред основне школе*, Београд: Завод за издавање уџбеника.

Љуштановић, Рацић (2019): Јован Љуштановић, Зорица Рацић (прир.), *У срцу знања: чиианка за друи разред основне школе*, Београд: БИГЗ школство.

Olivera V. Radulović
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Serbian Literature Department

JOVAN LJUŠTANOVIĆ'S WORK IN THE FIELD OF METHODOLOGY OF TEACHING

Summary: The aim of this paper is to point to several prominent aspects from the field of teaching methodology which was the focus of Jovan Ljuštanović's research. The first aspect is the contemporary approach to research methods that Ljuštanović applied while he was working as a lecturer at Preschool Teacher Training College in Novi Sad. The approach encouraged teachers to put on theatre plays with children within the subject Methodology of preschool education. The paper also deals with Ljuštanović's work in the field of children's speech development through storytelling, as well as with the courses that he held at the College. The second aspect of his work in the methodology of teaching concerns writing textbooks (readers, work books and supplementary material) and the new elements he was introducing. Last but not least, professor Jovan Ljuštanović was devoted to improvement of teachers' competencies and he held accredited seminars on the topic of preschool children literature.

Keywords: methodology of teaching, drama workshops, theatre plays, speech development, fairy tales, stories about animals, riddles.